

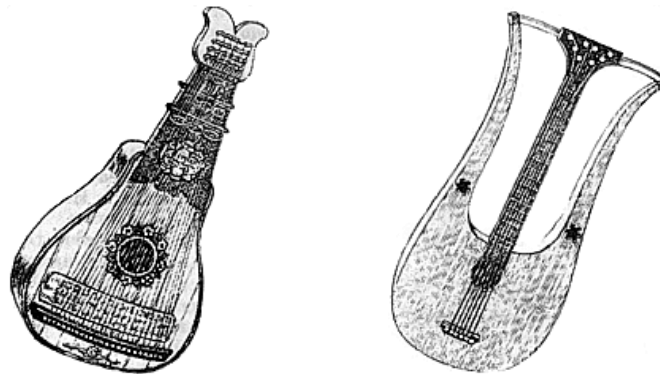
GUITAR: HISTORICAL VIEW OF DEVELOPMENT; REPRESENTATIVES

Daniel V. Vasilev

ABSTRACT: *The article reveals a historical perspective on the development of the guitar. It reflects the role of prominent representatives contributing to the development of the instrument and the repertoire for it. This is the basis for the deployment of conceptual technology for use as an accompanying instrument.*

KEYWORDS: *guitar, historical view, representatives.*

Китарата е един от най-разпространените, а заедно с това – и един от най-древните музикални инструменти. Произходът ѝ не е установен точно, а относно етимологията на името има най-различни предположения. Инструмент, подобен на днешната китара, е популярен преди 5000 години, а в западния свят той идва от Централна Азия. Най-ранното доказателство за китара, близка до съвременната, е от древни статуетки, намерени в Иран. Инструментът е познат също и в Древна Елада, където с думата „*κιθάρα*“ се обозначава струнен музикален инструмент, подобен на лирата и използван главно за *съпровод* на пеене. Има предположения, че името на инструмента произхожда от древната финикийска дума „*kuthar*“ – името на бога на занаятчийството. Понятието китара в будизма има значение на мъдрост, хармоничност и знание; предшественичката ѝ лютнята у древните елини е символ Вселената, небето и земята, хармонията и помирието на силите в природата, самопознанието, омайването на дивите зверове и умението да се разрешават конфликти, а струните олицетворяват отделните сфери. При древните китайци олицетворява знание и мъдрост, ученост, хармония между монарси и министри, приятелство, брачно блаженство.

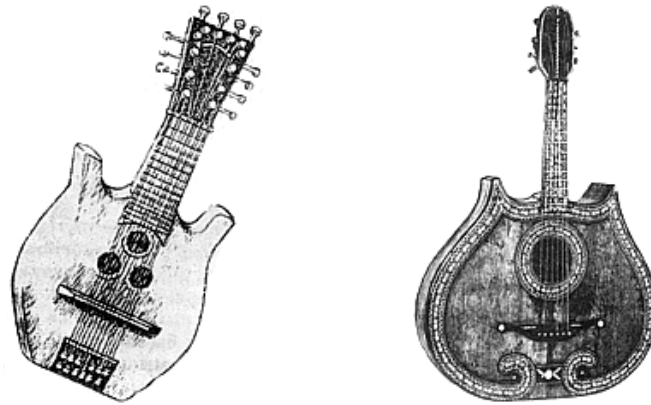

Фигура № 1: Първоизточници на китарата

Произходът на китарата датира от хиляди години и води началото си от люлката на човешката цивилизация – Древния Изток. Първото изображение на музикален инструмент, с формата на китара, е намерено по време на археологически разкопки на храма на Бел в Нупур (Нипур), намиращ се на територията на древните Шумер и Вавилон. На глинен барелеф, отнасящ се към средата на III хилядолетие преди Христа, е изобразен седнал на скала пастир с музикален инструмент. Овалното тяло на инструмента и дългият гриф позволяват да се направи предположението, че това е прототип на „Кинор“ – китара, която често се споменава в историите на Библията. В друго изображение, открито при разкопки на територията на бившата Хетската империя (XV-XIV в. пр.н.е.), се вижда инструмент, който има тяло с формата на

осмица, няколко малки резонатори и дълъг гриф с прагчета. Съществува предположение, че инструментът на хетите, както и на шумерите е „Кинор”. Възможно е инструментът или подобен на него в други страни на Древния Изток да се е наричал по различен начин: Кутур, Газур, Набла и т.н. Като „Кинор” е бил известен и в древен Египет. Според една от версиите, той се появява при египтяните и получава името „Нефер” или „Набла”. Според друга версия, инструментът се появява в Египет, Шумер и Вавилон, по едно и също време. Неговото йероглифно изображение може да се види в древните египетски пирамиди. Интересно е, че същият йероглиф е бил отъждествяван и с понятия като „добро“, „добър“, „красив“. При разкопките на асирийски дворец в град Ниневия (VIII-VII век пр. н.е.) е открит релеф с изображение на тържествена служба в храм. На барелефа се виждат две танцьорки с лъвски маски и музикант с инструмент, който прилича на китара. Тялото е овално, а грифът – с дължина четири пъти по-голяма от тялото. Този инструмент, който прилича на Латинска китара, понастоящем е познат на народите на Мала Азия като тамбура.

По времето на вавилонците на Навуходоносор (VII-VI в. пр. Хр.) е бил известен музикален инструмент „Саббек” или „Самбук”, който е имал четири струни, овално тялото и гриф с прагчета. Историческите сведения сочат, че е взимстван от древните гърци и римляни. При придвижването си от Азия към Европа, „Самбук” с течение на времето в различните нации е променял името си (пектис, магадис), но в крайна сметка става известен като азиатска китара или просто китара. В Националния музей на Атина има скулптурно изображение на изпълнител с този инструмент. Датира от 400 г. пр. н. е.

Фигура № 2: Азиатска китара

В I хилядолетие пр. н. е. в европейските средиземноморски страни е разпространен инструмент с названието „Латинска китара”, който е бил много популярен сред древните римляни и е родственик на китарата. Към XII век тя е била вече добре позната в Европа, най-популярен е бил моделът с три или четири струни, но са съществували и такива с повече струни.

Разцветът на музикалната култура в Европа по време на Възраждането (XV-XVI век) оказва благотворно влияние и върху развитието на китарата. През XVI век китарата в Испания е вече фолклорен инструмент. Към четирите струни, известни още от древността, добавят пета и китарата получава така наречената испанската система (E, H, G, D, A), както и името „испанска китара”. Всички струни, с изключение на първа, били двойни.

Петструнната китара започва успешно да се конкурира с най-близките си роднини – популярните по това време лютня и вихуела. Започват да се появяват ръководства и литературни сборници (с табулатура – метод, по който се е записвала музика през XVIII век), където са публикувани старинни испански танци като шакона, пасакалия, сарабанда, фолия и др., както и испански песни и романси. Едновременно с това, постоянно се търси подобряване на дизайна на инструмента и на техниките на свирене.

Появяват се редица блестящи виртуозни китаристи и композитори: Г. Санц (1640-1710); Ф. Корбет (1620-1681), служил в дворовете на испанския, френски и английски крале; неговият

ученик Робер де Визе (1650-1725), придворен китарист и лютнист на френския крал Луи XIV; Ф. Кемпиън (1686-1748) и много други.

В края на XVIII век испанската китара придобива съвременния си външен вид: Добавя се шестата струна (Е) и двойните се заменят с единични. Оттогава шестструнната китара започва своята триумфална процесия по страните в света. През първата половина на XIX век в Европа идва „Златен век“ на китарата. За нея пишат такива велики музикални композитори като Фр.Шуберт, Х.Берлиоз, К. Вебер, А. Диабели и др. В трактата си по оркестрация Х. Берлиоз отделя на китарата цяла глава и нерядко споделя, че дължи първоначалното си музикално образование на нея. Брилянтният цигулар Н. Паганини е бил и виртуозен китарист. Много от съвременниците му смятали, че ненадминатата му техника до известна степен той дължи на китарата, тъй като е пренесъл много технически методи от нея на цигулка. Паганини пише за китара 140 солови пиеси, 2 сонати за цигулка и китара, дуети за цигулка и китара, трио и квартет за струнни инструменти с китара.

По същото време се появяват много известни артисти, виртуози и композитори, които издигат изкуството да се свири на китара до безпрецедентни висоти и полагат основите на класическата музикална литература за него(надхвърлят съпровождащата ѝ роля). Това са испанците Фернандо Сор и Дионисио Агуадо, италианците Мауро Джулиани, Фернандо Карули и Матео Каркаси.

Фигура № 3: Фернандо Сор

Испанският композитор Фернандо Сор (1778-1839) е едно от най- ярките имена в историческото развитие на китарата. Още от малък получава солидно музикално образование и изучава цигулка, виолончело и китара. След приключване на военния конфликт между Испания и Франция през 1808 г. той се установява последователно в Лондон и Париж, където води активна педагогическа и концертна дейност и скоро придобива славата на един от най-големите китарни виртуози за времето си. Бракът му с популярната по това време балерина Фелисите Хулен го кара да прави композиционни опити в жанрове като опера и балет, които обаче не са приети особено радушно от френската аудитория. Въпреки огромното наследство, което ни е оставил Сор в различните жанрове, той остава в историята на музиката като китарен композитор, създал блестящи пиеси и етюди за китара, отличаващи се с брилянтна виртуозност, новаторство и стил. В историята на китарата той става известен като Бетовен на китарата. Голямото му приятелство с другия испански виртуоз на китарата Д. Агуадо (създал една от първите методики за обучение на китара) раждат и няколко превъзходни дуета, които остават като емблематични в музикалната литература за китара.

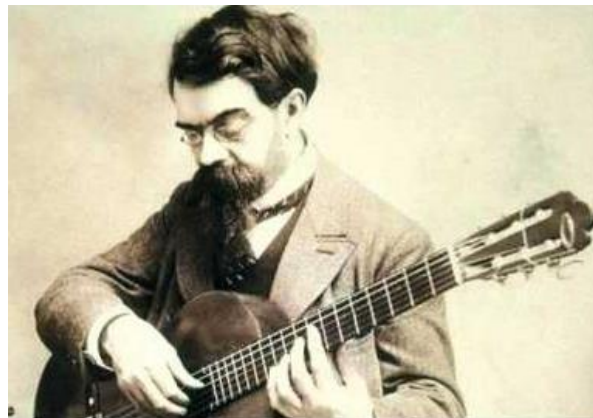
В Италия също дават своят дан за развитието на класическата китара. Можем да кажем, че в Италия китарата се развива паралелно с тази в Испания. Композиторите като М. Каркаси и Ф. Карули не достигат висините на световната музикална класика (с малки изключения), но създават методики за обучение, които и до ден днешен са настолна книга за педагози и ученици. Тяхното дело може да се отъждестви с това на Карл Черни и Клементи. В редица висши учебни заведения в Европа приемът на студенти се базира именно на техните

методически пособия и е широко застъпен в учебния материал. Не така обаче стоят нещата с италианският композитор Мауро Джулиани (1781-1829).

Фигура № 4: Мауро Джулиани

Първоначално изучава теория на музиката и свири на флейта, цигулка и виолончело, но скоро проявява интерес към китарата и много бързо става виртуоз на този инструмент. Учителите му са неизвестни. По това време музикалните среди в Италия не се интересуват от почти нищо различно от опера и през 1806 г. Джулиани се мести във Виена без семейството си. Там бързо си завоюва репутация на добър композитор и един от най-добрите китаристи в Европа. През 1806 г. предизвиква голям интерес с изпълнението на собствения си концерт в Ламажор с оркестър. Във Виена Джулиани води бохемски живот, сменяйки често квартирите си и избягвайки контакти с властите, поради което на историците е известно твърде малко за личния му живот. През годините си във Виена започва да публикува композициите си, като продължава и активната си концертна дейност както като солист, така и в ансамбъл и с оркестър. Има сведения, че Джулиани е изпълнил партията на виолончелото при премиерата на Седма симфония на Бетховен на 8 декември 1813 г. (сред членовете на оркестъра също са Лудвиг Шпор, Йохан Хумел, Йозеф Майзедери други известни музиканти). Самият Бетховен цени високо изпълнителското майсторство на Джулиани, наричайки китарата му „малък оркестър“. През 1814 г. Джулиани получава титлата „придворен камерен виртуоз“ от императрица Мария-Луиза Австрийска. Освен че се изявява като концертиращ музикант и композитор, Джулиани обучава цяло поколение от китаристи, утвърждавайки Виена като център на китарната култура. Джулиани е един от най-ярките представители на италианската китарна школа наравно с Фердинандо Карули и Матео Каркаси. Неговите около 150 съчинения представляват ядрото на китарната музика през XIX век, като се използват широко в концертната и педагогическата практика и до днес.

Фигура № 5: Франциско Тарега

През втората половина на XIX в. се появява ново ярко име в историята на китарата – това на композитора, солиста-виртуоз и педагог Франциско Тарега (1852–1909). Още от дете той се научава да свири на китара и дори когато по-късно завършва Мадридската консерватория с пиано, това не го разделя с нея. Свирейки по няколко часа на ден, той виртуозно овладява всички прийоми на свирене, открити до сега и разработва собствени. Тарега стигнал до извода, че не е разкрита широката звукова палитра на китарата и че тембровата окраска и тънките звукови нюанси са важни точно толкова, колкото и техниката на изпълнение. В неговите ръце китарата звучи като малък оркестър. Той създава свой стил на композиране за китара, който оказва влияние на композитори като И. Албенис, Е. Гранадос, М. де Фая и др. Мнозина изследователи го сравняват с Фр. Шопен (като стил, творчество и заслуги в музикалното изкуство). След като слуша негово изпълнение (транскрипция на „Ноктюрно” от Шопен), Чайковски казва: „В един момент си помислих, дали Шопен не го е писал в оригинал за китара”. Крехкото здраве на Тарега не му позволява да концертира и той се отдава на педагогическа дейност и създаване на методика за нейното изучаване (школи, етюди, транскрипции и т.н.), както и създаване на оригинални композиции. На него дължим изключително успешните преработки на музика от корифеите в музиката като Бах, Моцарт, Бетовен, а също така и на водещи композитори от епохата на Романтизма. Тремолото в китарния си вариант е окончателно „избистрено” от него и няма друг такъв аналог на имитация на два инструмента (солираш и акомпанираш) при никой друг инструмент.

Recuerdos de la Alhambra

Пример № 1: Фр. Тарега – Спомени от Алхамбра

Учениците му Емилио Пуйол и Даниел Фортеа създават методика на съвременното обучение по китара, което е базирано почти изцяло на неговите открития, постижения и методология.

Фигура № 6: Андрес Сеговия

Андрѐс Сегòвия е изтъкнат испански китарист виртуоз. Считан е за една от най-влиятелните личности в областта на класическата китара през XX век. В интервю за „Ню Йорк Таймс“ от 1967 г. споделя, че целите на живота му са да освободи китарата от образа ѝ на народен инструмент и да създаде репертоар и аудитория за нея, да ѝ извоюва място на уважаван инструмент в учебните заведения наред с пианото и цигулката – цели, за които работи непрестанно до последните си дни. Сеговия започва да свири на шестгодишна възраст, като първият му досег е с фламенко, но още от началото той предпочита експресивната музика на композитори като Федерико Морено Тороба. Музикалните му интереси ужасяват баща му – по професия адвокат, който иска синът му да изучава право. На десетгодишна възраст е изпратен да живее при чичо си и леля си в Гранада. Там изучава пиано и цигулка, но не проявява особен интерес и отделя повече време на свиренето на китара. Тъй като по това време китарата се смята предимно за „кръчмарски“ инструмент – за съпровод на песни и танци, Сеговия се развива като самоук китарист, прилагайки наученото по теория и история на музиката към китарата. В резултат развива собствена техника на свирене. Прекарва много време в двореца Алхамбра, който за него е извор на вдъхновение. Техниката на изпълнение на Сеговия се отличава от тази на школата на Тарега и последователите му като Емилио Пуйол по отношение на позицията на дясната ръка и звукоизвличането. Сеговия, както и Мигел Льобет (който преподава на Сеговия много от своите транскрипции на пиеси за пиано на Енрике Гранадос), извличат звуците, използвайки едновременно върховете на пръстите и ноктите си, което позволява по-богат тембров обхват от другите техники. Исторически различните школи по класическа китара спорят – коя техника на звукоизвличане е най-добра: само с върховете на пръстите, само с нокти или комбинация от двете. След Втората световна война Сеговия е от първите, които подкрепят използването на новите за времето си струни от найлон, вместо традиционните струни от животински черва. Това нововъведение позволява много по-голяма стабилност в цялостния звук и интонация на китарата и е последният липсващ детайл в стандартизацията на инструмента.

В съвременния ни XIX век значение за развитието на инструмента имат Лео Брауер – Куба, Никита Кошкин – Русия, Яна Обровска – Чехия, Хоакин Турина – Испания и др.

Този исторически поглед и анализ на развитието на инструмента китара, както и извеждането на имената на творци, свързани с нея, са основа за разкриването на същността и различните прояви на използване на инструмента като съпровождател, което е етап в извеждането на цялостна технология за китарен съпровод.

References:

1. Wolman, B. *Guitar I guitarists*. M., 1968.
2. Gazaryan, S. *Story about the guitar*. M., 1987.
3. *Music term vocabulary*. Sofia, 1969.

*Даниел Василев Василев
Докторант, ШУ „Епископ Константин Преславски“*